

Il Giorno della Memoria a Budapest: un busto di Perlasca, una mostra e un recital di poesia

Az Emlékezet Napja Budapesten: Perlasca-mellszobor, kiállítás és versfelolvasás

Ricordo di Giorgio Perlasca

Emlékezés Giorgi Perlaszára

Giorgio Perlasca, trentaquattrenne, padovano, mercante di bestiame per una ditta fornitrice dell'Esercito italiano. A Budapest, nel lungo e gelido inverno del 1944-45, questo italiano apparentemente dimesso e quasi senza storia (è stato fascista come tanti ed ha partecipato alla guerra di Spagna ma non nutre forti convinzioni politiche) avrebbe forse più di una ragione per farsi i fatti propri. Per non guardarsi troppo intorno, cioè, cercando di passare indenne attraverso le fiamme di questo torbido “finale di partita” della seconda guerra mondiale, tra il partito filonazista al potere delle “croci frecciate”, gli occupanti tedeschi prossimi ad abbandonare la capitale ed i russi che incalzano da Oriente. L'Italia ha già vissuto nel settembre del '43 il dramma dell'armistizio e gli opposti schieramenti combattono ancora sul suo suolo. Per un connazionale rimasto isolato in terra straniera non è facile trovare dei punti di riferimento, opere delle scelte.

Eppure Perlasca non ha esitazioni e prende una decisione molto coraggiosa. In quei mesi, nella capitale ungherese, agli ordini del maggiore Eichmann (quello che alcuni anni dopo, alla fine del conflitto, rintracciato dagli israeliani, espierà tragicamente le sue colpe) le SS spalleggiate dai loro accolti locali rastrellano gli ebrei e li avviano ai campi di sterminio, quando non li sopprimono sul posto con efferata crudeltà. Scompaiono così decine e decine di migliaia di esseri umani, vittime della più tragica vicenda del ventesimo secolo: quella che costerà l'eliminazione in tutta Europa di più di sei milioni di persone.

Perlasca, frequentando la legazione di Spagna, ha già conosciuto ed aiutato la rete protettiva posta in essere dai diplomatici di alcuni Stati neutrali (Spagna appunto, Portogallo, Svizzera, Svezia) e della Santa Sede per salvare quanti più israeliti possibile dalle grinfie dei loro aguzzini. Partito successivamente il rappresentante diplomatico franchista, egli si finge “console” di Spagna (facilitato dall'ottima conoscenza della lingua e dagli anni trascorsi in terra iberica) ed intensifica, da solo o in contatto con altri “angeli custodi”, ogni iniziativa, anche la più temeraria,

Giorgio Perlasca, harmincnég éves, pádovai, állatokkal kereskedik az Olasz Hadsereget kiszolgáló egyik cég alkalmazottjaként. Budapesten, 1944-45 bénítóan fagyos telén ez a látszólag jelentéktelen, majd hogy nem történet nélküli olasz (fasiszta volt, mint annyian, akik részt vettek a spanyol polgárháborúban, de alapvetően nincs semmilyen mély, politikai meggyőződése) talán jobban tenné, számos oka lenne arra, hogy a saját ügyeivel foglalkozzon. Jobban tenné, ha nem nagyon nézné, mi történik körülötte, ha megpróbálná megúszni ezt a zűrzavaros, kegyetlen „végjátékot”, elhagyná a második világháború utolsó felvonásának lángoló terepét. A hatalmon lévő magyar, nácibarát nyilas kormány, az országot elfoglaló, de már a fővárosból kivonulásra készülő németek, az oroszok, akik feltartóztathatatlanul közelednek kelet felől, mind megfontolásra készíthetnék ezt az embert. Olaszország már 1943 szeptemberében átélte a fegyverletétel drámáját, de az egymással szemben álló felek még folytatták földjén a küzdelmet. Egy olyan honfitársunknak, aki elszigetelten egy idegen országban rekedt, nem lehetett könnyű tájékozódási pontot találni, választani a lehetséges döntések között.

De Perlasca nem hezitált, nem habozott meghozni bátor döntését. Azokban a hónapokban, Eichmann parancsára (akit néhány évvel a háború után elkaptak az izraeliek, majd tragikus körülmények között halálal fizetett bűneiért) a magyar fővárosban SS katonák razzizálnak, magyar szövetségeikkel karöltve zsidókra vadásznak, hogy a megsemmisítő táborokba irányítsák azokat, akiket könnyörtelenül, és kegyetlenül nem öltek meg már a helyszínen. Emberek százai, ezrei esnek így áldozatul a XX. század letragikusabb háborújának: Európa több mint hat millió polgárát veszíti el.

Perlasca, bejáratos lévén a spanyol követségre tudott már a néhány semleges állam diplomatái (Spanyolország, Portugália, Svájc, Svédország), valamint a Szentszék által szervezett és működtetett mentő hálózatról, személyesen segítette is azt. A céljuk az volt, hogy minél több üldözött zsidót mentsenek meg a biztos haláltól. Miután az egyik frankóista spanyol diplomata hazatért, Perlasca Spanyolország konzuljának adva ki magát (ebben segítette a spa-

idonea a mettere al sicuro gli ebrei ungheresi che riesce a raggiungere sottraendoli al loro tragico destino. Autentico, sublime impostore, Perlasca agisce d'istinto e al di fuori di qualsiasi calcolo politico, mosso unicamente dai propri principi etici e da un sentimento di rivolta nei confronti della mostruosa ingiustizia che si va compiendo sotto lo sguardo – impotente quando non indifferente – delle popolazioni dei Paesi sottomessi alla dominazione nazista.

Se i vari rappresentanti ufficiali degli Stati neutrali impegnati con lui nella stessa missione compiono con pieno merito il loro dovere, Perlasca dal canto suo dimostra un coraggio ed una abnegazione tanto più ammirevoli quanto è ben chiaro che, ove scoperto, non potrebbe invocare alcuna particolare immunità o l'intervento del proprio Governo. Egli riesce così, in mesi di intensa attività, a salvare più di cinquemila ebrei sino alla fine delle persecuzioni avvenuta con la liberazione di Budapest da parte delle truppe sovietiche. Eroe "borghese", convinto di aver risposto soltanto all'imperativo morale che deve guidare le azioni di chiunque ascolti la propria coscienza, Perlasca ci ha offerto un'altissima testimonianza di salde virtù civili e di profonda fede negli autentici valori dell'uomo. Quella "banalità del bene", insomma, di cui parla Enrico Deaglio nella sua bella rievocazione di questa vicenda (pubblicata nel 1991 per i tipi dell'editore Feltrinelli) e che sola è capace di fronteggiare le tenebre del male che gravano costantemente sul nostro cammino.

Per ricordare questa purissima figura di uomo profondamente retto, schivo di particolari onori e riconoscimenti (Perlasca è rimasto praticamente sconosciuto per alcun decenni dopo il crollo del nazismo) l'Ambasciata d'Italia a Budapest e l'Istituto Italiano di Cultura hanno deciso di onorarne permanentemente la memoria, a beneficio non solo degli ungheresi che lo hanno incontrato ed amato, ma anche delle giovani generazioni per cui può essere una ispirazione ed un monito, e dei tanti italiani che vengono in questa capitale e che forse non hanno mai sentito parlare di questo loro connazionale, "grande" nella sua programmatica semplicità. Grazie alla felice intuizione e alla tenacia del direttore dell'Istituto, Dante Marianacci, e con il concorso di alcune persone di grande disponibilità, primo tra tutte l'amministratore delegato del "Banco Popolare Hungary", Fausto Perlato, un bel busto di Giorgio Perlasca appositamente commissionato, opera dello scultore Giampietro Cudin, è stato collocato nella via Brody Sandor, all'ingresso dello storico edificio che ospita, proprio dagli anni della seconda guerra mondiale, l'Istituto Italiano di Cultura (e che lo stesso Perlasca certamente frequentò durante il suo soggiorno nella capitale ungherese).

Il busto, inaugurato questo mese di gennaio in occasione della celebrazione da parte delle istituzioni italiane in Ungheria della "Giornata della memoria" della persecuzione degli ebrei ad opera del nazifascismo, sarà oggetto di un particolare omaggio il 2 giugno di ogni anno, in occasione delle celebrazioni della ricorrenza della nascita della Repubblica Italiana.

Anche l'eroismo "quotidiano" di Giorgio Perlasca, credo si possa dire, è una componente non certo trascurabile di quel patrimonio storico e culturale italiano, fondato su valori "semplici ma profondi", in cui tutti possiamo riconoscerci, e che va salvaguardato perché fonte di orgoglio ed occasione di riflessione per ciascuno di noi cittadini.

Paolo Guido Spinelli

On Hungarian Holocaust Remembrance Day (January 23), the bust of Giorgio Perlasca by Italian sculptor Giampietro Cudin was unveiled outside the Italian Cultural Institute in Budapest. The memorial, erected on the initiative of the Italian Embassy of Hungary and the Italian Cultural Institute, honours Perlasca, who selflessly saved more than five thousand Jews, and serves as a reminder of his heroism and as an inspiration for younger generations

nyol nyelv kiváló ismerete, hiszen korábban éveket töltött ibériai földön) intenzívebbé teszi a mentőakciókat, részben egyedül, részben más „védőangyalokkal” együttműködve. Mindenben benne van, a legveszélyesebb megoldásokban is akkor, ha annak eredményeként magyar zsidókat juttathat biztos helyre, megmentve őket így a rájuk váró tragikus végtől. Mint egy igazi, belevaló imposztor, Perlasca ösztönösen cselekszik, távol áll tőle bármilyen politikai számítás, kizárólag a saját etikai megfontolásai vezetik, az ösztönös lázadás a szeme előtt, a náci elnyomás alatt sínylődő országokban zajló, gyakran a tehetetlenség, ha nem inkább a közöny által kísért elképesztő igazságtalanság, és kegyetlenség ellen.

A semleges országok hat hivatalos diplomatája dolgozik Perlasccal, teszik a dolgukat ebben a nemes küldetésben. Perlasca különös bátorságot mutat, elképesztően vakmerő, ami azért is csodálatos érdemel, mert előtte is teljesen világos, hogy lebukás esetén semmiféle diplomáciai mentességet, védeltséget nem élvezett volna a saját kormánya részéről. Tevékenysége, fáradtságot nem ismerő munkája nyomán több mint ötezer zsidó életét mentette meg, segítette őket a túlélésben egészen addig, amíg a szovjet csapatok fel nem szabadították Budapestet. Egy „civil” hősről beszélünk, aki meg volt győződve arról, hogy kizárólag valami belső erkölcsi parancsnak kell engedelmeskednie, hogy mindenkinek ezt kellene tennie, aki a lelkiismeretének szavára hallgat. Perlasca tettei a civil erények csodálatos tanúságtételei, a hiteles emberi értékekbe vetett mélységes hit és meggyőződés megnyilvánulásai. A „jótettek egyszerűsége ez”, ahogy fogalmaz Enrico Deaglio abban a könyvében, amely megörökíti hősről életét (a Feltrinelli kiadásában jelent meg 1991-ben), és csakis az ilyen „jócselések” képesek arra, hogy szembeszálljanak a rossz sötéttségével, mely ma is súlyosan nehezedik ránk a megtett utunk során.

Abból a célból, hogy ez a tisztá, mélységesen egyenes ember, akit soha nem érdekelt semmiféle hivatalos elismerés vagy kitüntetés (Perlasca gyakorlatilag ismeretlen ember maradt a háborút követő évtizedek alatt) megmaradjon mindenki emlékezetében, a Budapesti Olasz Nagykövetség és a Budapesti Olasz Kultúrintézet úgy határozott, hogy emlékéit folyamatosan ápolni kívánja. És nem csak azon magyarok körében, akik ismerték és szerették, de a fiatalok körében is, akik számára Perlasca egyszerre lehet példakép, és figyelmeztetés is. De fontosnak tartjuk azt is, hogy azok az olasz emberek is tudjanak róla, akik eljönnek a magyar fővárosba, és akik talán soha nem hallottak arról, hogy ez a honfitársuk milyen „nagy ember” volt a maga egyszerűségében is. Az Olasz Kultúrintézet lelkes és kitartó igazgatója érzett rá ennek fontosságára, és Dante Marianacci egy csokorra való készséges ember segítségével, köztük első helyen a Banco Popolare Hungary vezérigazgatójával, Fausto Perlatoval elkészítette Giorgio Perlasca mellszobrát. A mű alkotója Giampietro Cudin szobrászművész, helye pedig a Bródy Sándor utcában, azon történelmi épület bejáratánál áll, mely pontosan a II. világháború óta ad helyet az Olasz Kultúrintézetnek. Giorgio Perlasca minden valószínűség szerint maga is látogatta ezt az épületet budapesti tartózkodása során.

A mellszobrot januárban leplezték le, akkor, amikor a Magyarországon működő olasz intézmények az „Emlékezet Napja” alkalmából fejet hajtottak a náci-fasizmus által üldözésnek kitett zsidók előtt, de külön tisztelgünk majd honfitársunk emléke előtt ez év június 2-án is, az Olasz Köztársaság születése alkalmából rendezett ünnepségek keretében.

Giorgio Perlasca „hétköznapi” hősiessége – azt hiszem, ezt nyugodtan mondhatjuk – az olasz történelmi és kulturális örökség nem elhanyagolható része. Olyan hősiesség ez, mely az „egyszerű, de mély” emberi értékekben gyökerezik, bármelyikünk részéről elismerésre méltó, emlékéit őriznünk kell, mert egyszerre lehet büszkeségünk forrása, és alkalom arra is, hogy minden polgártársunk önvizsgálatot tartson.

Paolo Guido Spinelli